

Oneerlijke concurrentie

Sinds privatisering in dit land aandacht begon te krijgen (omstreeks 1981) hebben ondernemers aandacht gevraagd voor het verschijnsel van oneerlijke concurrentie door overheidsbedrijven. Zo waren er bedrijven in de natte waterbouw die klaagden over de concurrentie die zij ondervonden van TNO, een staatsinstelling die zelf een concurrerend bedrijf oprichtte. Ook waren er in de jaren tachtig nogal wat gemeenten die om ideologische redenen geen zin hadden in privatisering, maar vanwege de bezuinigingsproblemen toch de bedrijfsvoering moesten veranderen. Daar kregen gemeentelijke diensten de opdracht om naar betaalde klandizie buiten de gemeentedienst te zoeken. De interne accountantsdienst bij voorbeeld kreeg opdracht om klanten te werven buiten de eigen gemeentelijke of provinciale organisatie. Het kon dan gaan om controlewerk of advieswerk bij andere (semi-)overheidsinstellingen als scholen, bejaardentehuizen, ziekenhuizen, of bij bedrijven of andere gemeenten. De vraag is of een dergelijke vorm van concurrentie uit een oogpunt van mededingingspolitiek gerechtvaardigd is of niet.

Het merkwaardige is dat de economische literatuur dit verschijnsel niet lijkt te behandelen. In de standaardboeken over micro-economie vindt men analyses over 'market failures', 'workable competition', 'peak load pricing', 'lemons' en zo meer, maar geen analyses van marktverstoringen door overheidsbedrijven. Zou de klacht van de ondernemers over oneerlijke concurrentie door de overheid dan moeten worden afgedaan als gezeur van lieden die in hun eigen belangen worden geschaad door nieuwe concurrenten?

De klachten van ondernemers uit de jaren tachtig kan ik niet beoordelen wegens te weinig beschikbare gegevens, maar ze zouden gelijk gehad kunnen hebben, indien er sprake zou zijn van een verschijnsel dat lijkt op een praktijk die wel wordt beschreven in de tekstboeken, namelijk 'dumping': het verkopen van produkten op andere markten tegen een prijs beneden de kostprijs. Dat soort oneerlijke concurrentie wordt in het geval van overheidsbedrijven mogelijk gemaakt omdat die bedrijven een deel van de kostprijs dekken uit hun budget afkomstig uit de algemene middelen. Of zelfs doordat deze overheidsbedrijven geen btw in rekening hoeven te brengen.

De oneerlijke concurrentie kan overigens veroorzaakt zijn door hele nobele doelen, zoals uit enkele voorbeelden hierna zal blijken. Allereerst de gezondheidszorg. Er zijn in dit land vele bedrijfsgezondheidsdiensten die voor bedrijven in de regio tegen betaling keuringen en dergelijke verrichten. De prijs moet kostendekkend zijn. Inmiddels is ook het hele land afgedekt met regionale basisgezondheidsdiensten, regionale versies van de vroegere GGD's. Deze gemeentelijke diensten worden uit de algemene middelen bekostigd en zijn bedoeld voor preventie van besmettelijke ziekten, voor grootschalige bevolkingsonderzoeken, enzovoort. Uiteraard worden

ook deze diensten geraakt door de vinger der bezuiniging. Zo'n aanslag kan men op vele manieren opvangen, en wat voorspelbaar was zie je gebeuren: deze publieke diensten gaan particuliere bedrijven tegen betaling keuringsdiensten aanbieden. En reken maar dat de tarieven lager zijn dan die van de particuliere bedrijfsgezondheidsdiensten. De vaste kosten en het grootste deel van de variabele kosten zijn immers toch al gedekt vanuit de publieke schatkist!

Een ander voorbeeld vindt men in het openbaar vervoer, bij de semi-publieke streekvervoerbedrijven die subsidie ontvangen en een beschermde markt hebben. Om meer bedrijfsmatig te werken kopen deze streekvervoerders kleine reisbureaus op en gaan vervolgens de markt op van toeristische busreizen. Nu hebben vele gemeenten vrije busbanen, die door de gewone particuliere toerbussen met toeristen niet mogen worden gebruikt. Maar als de toerbussen van de streekvervoerders die vrije busbanen gebruiken, op weg 'naar de bollen' met honderd toeristen, dan ziet de politie de overtreding niet. Goede doelen in het overheidsbeleid worden dan misbruikt.

Of neem het volgende voorbeeld. Deze zomer wordt er weer een Floriade georganiseerd (eens in de tien jaar), ditmaal in Zoetermeer. Streekvervoerder West-Nederland heeft in samenwerking met Floriade en het Ministerie van Verkeer & Waterstaat een 'Floriade Express' georganiseerd: een snelbus vanuit plaatsen als Rotterdam, Delft en Den Haag. Volgens mijn informatie geeft de overheid een subsidie van f 600.000 in verband met het te verwachten exploitatieverlies. De gebruiker van de express betaalt f 20 voor een rit plus entreebewijs, evenveel als degene die met ander vervoer komt en een toegangskaartje koopt. Het gaat om een goed doel: de snelwegen naar Zoetermeer worden ontlast, de automobiliteit wordt afgeremd, wat goed is voor het milieu. Maar elke particuliere toerbusoperator wordt de kans ontgenomen om een zakelijke dagtocht te organiseren. Hij krijgt geen subsidie en zal dus altijd een prijs moeten vragen die veel hoger is dan f 20.

Er is niets op tegen dat streekvervoerders proberen steeds meer bedrijfsmatig te werken en hun wieken uit te slaan, ofte wel te diversificeren. Maar de overheid zou meer moeten letten op de kwestie van de oneerlijke concurrentie, evenals de schrijvers van handboeken over economie en 'market failures' in het bijzonder.

P.B. Boorsma

* Met dank aan de Bestuurskundestudent Frank Bouwmeester en mijn broer A. Boorsma.